

„A PDSZ felkészült a helyi konfliktusok kezelésére”

– Molnár Péterrel, a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete ügyvivőjével beszélget Pöcze Gábor

– *Hogyan értékeli a pedagógusok anyagi-erkölcsi megbecsülésének változásait a rendszerváltás óta?*

– A PDSZ álláspontja szerint semmi nem történt a rendszerváltás óta. A pedagógusok anyagi-erkölcsi megbecsülése nem változott meg, jóllehet komoly várakozás volt egy valóban lényeges fordulatra. A PDSZ nagyon fájlalja, hogy a szakmai szabadság mértéke sem növekedett meg az elmúlt 5-6 évben. Ez azért lényeges, mert a rendszerváltás hozott a szakma szempontjából új elemeket. Ilyen az önkormányzatok létrejötte. Lett volna esély az önkormányzatok és a szakma párbeszédére, ez azonban sajnos elmaradt. Ugyanakkor – a pedagógusok szempontjából nézve – a rendszerváltással megjelentek azok a szülői hangok, amelyek a pedagógusokon kértek számon olyasmit is, ami nem a pedagógusok felelősségi körébe tartozott. Ebből a szempontból talán még romlott is a helyzet. Nagy volt a várakozás, ez azonban mára bizalomvesztéssé változott, hiszen a közoktatási törvény körül folyó viták, az átmenetiség érzése, a jövedelem méltó növekedésének elmaradása és más jelenségek csalódást keltettek, s ma már várakozás sem nagyon tapasztalható a pedagógusok körében. Ez történt, illetve nem történt általában. De mi itt a PDSZ-ben elkerüljük, hogy általában beszéljünk pedagógusról, hiszen tudjuk, hogy nincsenek általában vett helyzetek, csak nagyon konkrét situációk léteznek. Más problémái vannak a közpiskolai tanároknak és mások az általános iskolában tanítóknak, más a kistéleplések iskoláiban dolgozóknak és megint más a lakótelepi intézmények pedagógusainak.

– *Van valami specifikus abban, ahogyan a pedagógusok várakozásai kihültek más társadalmi csoportokhoz képest?*

– Igen. Volt egy nagy pillanat még *Andrásfalvy Bertalan* minisztersége idején. Első nyilatkozata még arról szólt, hogy: önök most szabadon és bátran végezhetik munkájukat, az önök szakmai felkészültségére és támogató attitűdjére támaszkodik a rendszerváltás első kormánya. Ehhez képes azt kellett megélniük, hogy a mozgásterük kiszélesedése valójában nem vált valóra, nem kaptak ehhez feltételeket, megfelelő szakmai körülményeket, s ha úgy tetszik, ez egy specifikus csalódás, abban a tekintetben, hogy a pedagógus számára rendkívül lényeges szabadság nem nőtt meg. S arról még nem is beszéltem, hogy a bérezésről elhangzó ígéretekől milyen messze van a valóság.

– *Mi a PDSZ álláspontja a pedagógusok közalkalmazotti státusáról?*

– A PDSZ álláspontja kezdettől fogva az, hogy ez nagyon rossz döntés volt. Mi nem akartuk a közalkalmazotti törvényt, mert számoltunk, és a pedagógusokkal együtt úgy láttuk, hogy a közalkalmazotti törvény nagyon alacsonyan fogja tartani a béreket. Egy hiánnyal küzdő gazdaságban nem lehet jól finanszírozni a közalkal-

mazottakat, következésképpen ez eleve helytelen döntés volt. A baj az volt, hogy belefutottunk egy szakmai problémába, a munkajogi rendszer átalakulásába. A Munka Törvénykönyve nem vállalható, más alternatívát pedig nem kínált fel a német minta szerint dolgozó kormányzat.

– *A PDSZ szerint ma van arra esély, hogy kikerüljön a szakma a közalkalmazotti törvény hatálya alól?*

– Politikai realitása nincs. Szakmai alternatívát ismerünk. Úgy hívják, hogy pedagógustörvény, és speciális szabályokat állapít meg e terület munkajogi szabályozására. A baj az, hogy a ma közalkalmazottnak minősülő szakmák nem egyformán érdekeltek az ágazatonkénti munkajogi szabályozásban. Leginkább talán még a kis szakmák lennének szövetségesek, de együtt nem képviselünk elégséges erőt az ellenérdekelte kormányzattal szemben. Azt is látjuk, hogy a közalkalmazotti bértábla a jelenlegi alulfinanszírozottság mellett mintegy „végső menedékként” bizonyos mértékben biztonságot is közvetít, ellenére, hogy mindenki tudja, hogy ez rossz törvény.

Reméljük, hogy előbb-utóbb a politikai gondolkodás is felismeri, hogy a közalkalmazotti törvény nem alkalmas a különféle szakmák, szakmai specifikumok megfelelő szabályozására.

A mai helyzet elfogadásának motívuma lehet még az is, hogy sokan úgy látják: a rendszerváltás „rájuk szabadította” az önkormányzatokat, s az ebből származó helyi konfliktusok elleni védelemként ragaszkodnak közalkalmazotti státusukhoz.

– *Hogyan látja a PDSZ a pedagógusok szakmai felkészültségét?*

– Emlékeztetnék arra, hogy a PDSZ születésekor a pedagógus szakmai elitből és egy militáns pedagóguskörből merítette erejét. Egyszerűen az alapító a pedagógusszakma krémje volt. Ahogy bővülünk, úgy kell szembetalálnunk magunkat olyan szakmai érdekvédelmi kérdésekkel, amelyek már egy másik körre is vonatkoznak. A pedagógusokról alkotott képünket tehát az összetételünk határozza meg. Ebből adódóan mondjuk, hogy a pedagógusok szakmai felkészültsége nagyon sokféle. Az alapító kör nagyon magas szintű szaktudással rendelkező társaság, ők azok, akik eleve hoztak egy belső szakmai innovációt. Ezen túl a tagjaink képzettsége, tudása rendkívül szerteágazó, éppen úgy, ahogy a PDSZ-en kívüli körben is. Nem lehet általában válaszolni arra a kérdésre, milyen „a” pedagógusok szakmai felkészültsége. Az biztos, hogy azok az adatok, amelyek most már tartósan mutatják nemzetközi összehasonlításban a tanulók eredményeit, számunkra irányadóak. Mi azt gondoljuk ebből, hogy a magyar pedagógusok valószínűleg nagyon jól tudják a szakmájukat. Szerepe van ebben annak is, hogy mikor szerezték a végzettségüket, hiszen a pedagógusképzés változott valamilyen nyit az elmúlt 20-25 évben. Én úgy látom, hogy a tanítók valóban mesterei szakmájuknak, talán egyik-másik szakmában a főiskolai tanárképzés szorulna alaposabb átgondolásra. Én mégis azt mondom, hogy nagyon ritka az az eset, amikor valakit alkalmatlanság címen szakmai továbbképzésre kell utasítani.

– *Felkészülten várják-e a pedagógusok például a tartalmi szabályozás átalakulását, a NAT-ot?*

– Részben igen, részben nem. A baj nem ez, hanem az, hogy a munkavégzés feltételei olyanok, hogy bármilyen felkészült a pedagógus, mégsem tudja megalkotni

ni az iskola stratégiáját. De még ha tudná, akkor sem tudja végigvinni megfelelő feltételek hiányában. Ismert az az álláspontunk, hogy a közoktatási törvény teremtette fordulat – amelynek sok elemével a PDSZ természetesen egyetért – csak jobb finanszírozás mellett vihető végbe. Én azért azt gondolom, hogy a pedagógusok többsége, mondjuk 70%-a eddig is megépítette a maga stratégiáját, arra talán nem volt módja, hogy azt iskolai pedagógiai programmá alakítsa. Ehhez kellene a megfelelő feltételek: nagyobb szakmai szabadság, elegendő pénz. A szakmai szabadság növelése álláspontunk szerint nem a vezetés megerősítésével, hanem a szakmai testület felelősségének és persze jogainak növelésével képzelhető el. A PDSZ a közoktatási törvény készítése idején már javasolta, hogy a törvény egy intézmény szakmai munkájának felelősségével a nevelőtestületet ruházza fel.

– *Segíti, vagy gátolja az oktatáspolitikai pedagógusok szakmaiságának erősödését?*

– Sajnos gátolja. Úgy látjuk, hogy az oktatáspolitikai még mindig az iskola feletti hatalom elosztásával van elfoglalva. A legtöbbet persze azzal tehetné a pedagógusok szakmaiságáért az oktatáspolitikai, ha lehetővé tenné, hogy a helyi társadalom vegye kézbe az oktatás ügyeit. Ha nem ez történik, minden erőfeszítésünk ellenére a régről ismerős rossz modell tér vissza.

– *A PDSZ elismeri-e összefüggést a tanulólétszám és a pedagóguslétszám között?*

– Igen, elismerjük: van összefüggés. A kérdés az, hogy ebből milyen következtetésre jutunk. Mi abból indulunk ki, hogy ha igaz az az állítás, hogy van a közoktatásban számottevő szabad kapacitás, akkor azt a minőség javítására kell fordítani. Nem tudjuk elfogadni, hogy akkor, amikor a közoktatás jelentős innovációs feladat előtt áll, ezt a szabad kapacitást kilökdjék a rendszerből. Számunkra a kérdés úgy szól, hogyan fordítható a felszabaduló munkaerő a szakma, a többiek szakmai teljesítményének javítására, a felkészülésre, a tartalmi átalakulás segítésére. Minden intézmény tevékenységi rendszere sokkal sokrétűbb és sokkal gazdagabb annál, mintsem hogy ott órákat tartanak. A PDSZ nem szívesen menne bele például egy olyan vitába, hogy melyik szaktárgy óraszámát mennyivel növeljék az iskolák a tanulólétszám csökkenésének hatására. A gyerekek létszámának csökkenését nem lehet a meglévő tanulók óraszámának növelésével mintegy „korrigálni”. Sokkal inkább lehet élni valódi „alma mater”-ek létrehozásával, amelyek jól alkalmazkodnak a tanulók teljes tevékenységrendszeréhez, s végre megfelelően „kiszolgálják” azt. Nem többet kell tanítani, hanem jobban.

– *Mit kíván tenni a PDSZ a tanulólétszám csökkenéséből adódó foglalkoztatási fenyegetettség elhárítása érdekében?*

– Makroszinten a probléma nem kezelhető. Ismerjük az MKM számításait, s az a véleményünk, hogy súlyos csúsztatásokat tartalmaznak. A makrosztatisztikai adatok alapján nem lehet megoldásokat találni a kapacitásfeleslegből adódó feszültségek kezelésére, csak helyben. Makroszinten ezek a számok nem igazak, ezek a számok helyben igazak. Az a stratégiánk, hogy meggyőzzük a kormányzatot arról, hogy a megoldásokat csak helyben lehet megtalálni. Ha egy adott intézményben csökkent a tanulólétszám, akkor a megfelelő lépéseket csak helyben lehet megtenni. A PDSZ ezt a helyi döntést próbálja szakmailag segíteni. A PDSZ-nek a központi kormányzattal nincs olyan sok „dolga”. Ha jól meggondolom, évente

három esetben van dolgunk egymással: a költségvetés tárgyalásakor, a közalkalmazotti bér meghatározásakor és minden olyan esetben, amikor a kormányzat valamiképpen központi szabályozót meg kíván változtatni. Egyébként pedig ha önkormányzati iskolafenntartás van – s az van, reméljük az is marad –, akkor a PDSZ-nek a helyi konfliktusokra kell koncentrálnia. Többek között azért is rossz a közalkalmazotti törvény, mert annak alapján nem lehet kezelni a létszám gondokból adódó feszültségeket. Mint ahogy a PDSZ számára az is nyilvánvaló, hogy az iskolafenntartás bizonyos visszaállamosítása (pl. az a terv, amely szerint központi bérfinanszírozást vezetnének be) sem védené meg a pedagógusokat a foglalkoztatási fenyegetettségétől.

– *Felállítható-e a foglalkoztatási biztonság és a reálbér megőrzése mint két szakszervezeti cél között valamiféle rangsor?*

– Előfordulhat, hogy fel kell állítani valamiféle rangsort, ha ezt a kormányzati stratégia kikényszeríti. Sajnos ennek – ismerve a jelenlegi kormánypolitikát – adott a veszélye, de a PDSZ, mivel eddig nem kapott ilyen kérdést, nem is választ rá. Nincs erről a kérdésről választmányi állásfoglalás. Ám: szó sincs arról, hogy foglalkoztatási biztonság kontra reálbér. A foglalkoztatási biztonság ára az alacsony bér. Ha ezt kell mérlegelni, ha tényleg vagy-vagy helyzet előtt állunk, akkor attól félek, nem lesz arányban a munkahelyek megtartása és a feladásuk révén megszerezhető bérnövekmény. Ez ismét a közalkalmazotti törvény ára. A pedagógusok nem fognak arra szavazni, hogy a létszám csökkenéséből adódó költségvetési megtakarítást osszák fel a közalkalmazottak között.

– *És helyben?*

– A PDSZ válasza erre az, hogy a helyiek döntsék el. Én erre nem akarok „központi” választ adni. A tippem az, hogy helyben általában az álláshelyek megtartása mellett lennének a pedagógusok. Azt tapasztaljuk, hogy az emberek többsége fenyegetve érzi magát, így inkább a munkahely megtartása a célja. Ezért tartja magát az az illúzió, hogy majd a központi szabályozás megvédi a munkahelyet. Pedig manapság éppen azt látjuk, hogy ez szamárság. Az iskolabezárásokat nem központilag határozzák el, hanem helyi körülmények kényszerítik ki. Fel kell ismerniük a pedagógusoknak, hogy ha ott helyben nem állnak a sarkukra és nem hoznak néha bizony nehéz és kemény döntéseket, akkor hiába reménykednek abban, hogy majd az állam megoldja a problémákat. Egy deficitese állam soha nem fogja megoldani a pedagógusok foglalkoztatási problémáit. Persze itt mindannyian tudjuk, hogy ezt nagyon nehéz kimondani. Máiig élnek bizonyos illúziók a „központ” segítségességéről. Ez kicsit örökség is, másrészt a közvetlen közeli fenyegetettség mindig ijesztőbb és erősebb, mint a távoli és elvont figyelmenztetés.

– *Mi foglalkoztatja a jelen pedagógusait? Mennyire vesznek részt a szakszervezet megmozdulásaiban?*

– Ki kell mondani: a mi tapasztalatunk az, hogy a szakszervezetek, mint olyanok, teljesen lejárátódtak Magyarországon. Olyan helyzet alakult ki, hogy egyik sem mer igazán nyilatkozni arról, hány tagja van. A „szervezettségi szint” – ahogy ezt a mi tolvajnyelvünkön szoktuk fogalmazni – rendkívül alacsony. Nagy a csalódás a szakszervezetekben. A bizalomvesztésben osztoznak a piaci szféra érdekvédelmi szervezetei és a közalkalmazotti szervezetek egyaránt. Ebben persze nagyon nagy szerepe van annak is, hogy nagy a jogbizonytalanság, s emiatt a

szakszervezetek nagyon rossz eséllyel tudják csak gyakorolni a tényleges egyéni jogvédelmet. Ez a bizalomvesztés a demokrácia egész intézményrendszerével szemben fennáll.

Legyen azonban bátorságunk a magunk házatájáról is beszélni. A PDSZ hosszabb ideje stabilan növelte taglétszámát. A novemberi megállapodás után, vagyis amikor kiderült, hogy azok a szakszervezetek a dominánsak, amelyek, ha úgy tetszik, bevonultak a politikai szférába, beültek a parlamentbe, és meghatározó szerepet vittek az Érdekegyeztető Tanács novemberi megállapodásában, a mi szerveződési „rátánk” is lefekeződött. Világosan látszik, hogy a nagy szakszervezetek magatartása a meghatározó ebben a bizalomvesztésben. A PDSZ mindazonáltal továbbra is „militáns” társaság, tehát magas az akcióképessége. A bajunk az, hogy ez nem jellemző minden pedagógusra, így igen nagy áron tudjuk az akcióképességünket megőrizni. Azért nem beszélek ezzel kapcsolatban „válságról”, mert a PDSZ tevékenységének középpontjában a helyi konfliktusokban való részvétel áll, s abban – értelemszerűen – erősen involváltak a résztvevők. A kérdésnek arra a részére, hogy mi foglalkoztatja a pedagógusokat, egyszerű felelmem: a Bokros-csomag, valamint az, hogy meddig húzódik még a szabályozási bizonytalanság az oktatásban (törvénymódosítás, NAT, kötelező óraszám), vagyis konkrét kérdések. Újabb az önkormányzati döntések állnak a középpontban, a pedagógusok élénken figyelik a helyi döntéshozás folyamatait.

– *Mi a PDSZ álláspontja a pedagógusok munkájának minősítésével, értékelésével kapcsolatban? Elfogadja-e a PDSZ a végzett munka minőségének és a fizetésnek valamilyen technikával történő összekapcsolását?*

– A munka minősége és a jövedelem között a mi szakmánkban is kell kapcsolatnak lennie. A kérdés ismét az, hogyan. A baj az, hogy a PDSZ ezt a kérdést most egyszerűen nem érzi, érezheti aktuálisnak, ugyanis semmiféle forrás nem áll rendelkezésre a minőségi munka megkülönböztetésére. Egyébként a PDSZ már a kezdet kezdetén azt javasolta, hogy a kollektív szerződés tartalmazzon egy erre vonatkozó kitétel. A nevelőtestületnek, a munkaközösségeknek mérési eszközökre van szükségük. Ezek segítségével meg lehet mondani – bizonyos határok között, persze nem 100%-osan –, hogy kinek mit ér a munkája. Ez a dolog szakmai része. Ha létezik intézményi autonómia, akkor ebből kell kiindulni, s ehhez kell megfelelő pénzt tenni, megfelelő szakmai szolgáltatást biztosítani. Hozzá kell tennem, hogy mindez ma teoretikus, mert annyira nincs mögötte pénz. Ezért persze nehéz is ennek a gondolatnak tábort szervezni.

Egy dolgot azonban el kell még ezzel kapcsolatban mondani: szerintünk az intézményvezető nem alkalmas arra szakmailag, hogy egy személyben és főleg utólag minősítse a beosztottak munkáját. A minőség elismerése tehát nem lehet utólagos, személyi felelősséghez kötött teljesítménybérezés. A feltételeket előre kell tisztázni, a követelményeket megfogalmazni, s ha teljesültek, akkor az előre megállapított jövedelmet ki kell fizetni. Ezeket a szabályokat a nevelőtestületnek kell elfogadnia, kollektív szerződésben rögzíteni. (A szakmai specifikumokat persze a munkaközösségek fogalmazzák meg.)

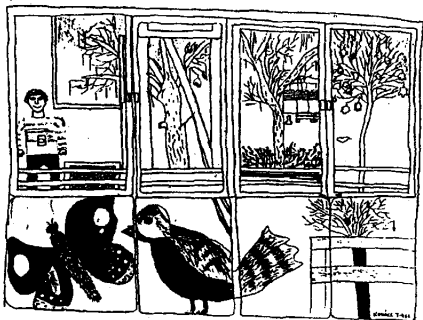
A PDSZ például kezdettől fogva elutasítja a jutalmat mint utólagos vállonvergetést. Ennek helyére azt javasoltuk, hogy a többletfeladatok elvégzésére biztosítsanak különpenzt, amire aki akar jelentkezik, aki nem akar, nem. Ez nagyon egyszerű többletmunka-szerződés. Ennek még semmi köze a minőséghez. Annak erre a rendszerre épülve kellene megjelennie, ha áll mögötte megfelelő pénz.

- A PDSZ ezek szerint elfogadja kiindulópontnak, hogy a tanulói teljesítmény és a tanári teljesítmény összefügg?

- Bizonyos határok között igen. Fontos azonban, hogy a tanulói teljesítmények mérésekor arra is kiterjedjen a figyelmünk, hogy milyen volt az adott tanulócsoport bemeneti teljesítménye, s a méréskor mutatott teljesítményt ehhez viszonyítva értékeljük. A tanár tényleges teljesítményét ugyanis az minősíti, hogy mennyit adott hozzá a belépéskor mért tanulói teljesítményhez. Itt is vannak természetesen korlátok, a mérés eredménye nem lehet soha abszolútum. De a PDSZ-ben erős a meggyőződés, hogy ezeket a korlátokat egy bölcs szakmai közösség, vagyis egy nevelőtestület megfelelőképpen tudja kezelni.

- Eszerint valamiféle központi mérési szisztémát elutasítana a PDSZ, ám ilyenek kidolgozását helyben támogatná?

- Pontosan így van. A PDSZ támogatja a minőségbiztosítás helyi rendszereinek kialakulását. És még egy megjegyzés: helyre kell tenni a felsőoktatási felvételi tényt számok és a minőség között feltételezett összefüggést. Ma ugyanis ez az egyetlen igazán elismert mérce. Én azt gondolom, hogy ez egyre kevésbé elégséges, egyre rosszabb mérce, mert olyan szakmai magatartásra kényszerít pedagógusokat, amit nem tartunk helyesnek. A PDSZ nem fogadhatja el a felsőoktatásba be nem kerülő tanulókkal végzett munka leértékelését, arról nem beszélve, hogy ahogy szélesedik a felsőoktatás felvételi kerete, úgy válik ez a mutató egyre pontatlanabbá.

Kovács Tibor, 6. oszt.